

УДК 336.14:355.271
JEL: H50; H56; H61; H63
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2026-8-392-400>

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ВИДАТКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

© 2026 **ЛУЦИК А. І.**

УДК 336.14:355.271
JEL: H50; H56; H61; H63

Луцик А. І. Аналіз структури та здійснення державних видатків в умовах воєнного стану

Повномасштабна збройна агресія спричинила радикальну трансформацію бюджетної політики України, що призвело до концентрації фінансових ресурсів на обороні, безпеці, соціальному захисті та забезпеченні безперервності функціонування держави. Актуальність дослідження визначається необхідністю оцінки не лише обсягів і структури видатків, а й особливостей їх реалізації за казначейським механізмом в умовах воєнного стану, обмеженості внутрішніх доходів і залежності від міжнародного фінансування. На підставі офіційної звітності Міністерства фінансів України, даних міжнародних організацій та сучасних наукових публікацій встановлено, що повномасштабна війна спричинила перехід від довоєнної моделі розподілу ресурсів до режиму надзвичайного бюджетування, у якому домінує сектор безпеки і оборони, а фінансування цивільних функцій залежить від зовнішньої підтримки. У дослідженні обґрунтовано комплексний підхід до аналізу державних видатків в умовах воєнного стану, який поєднує оцінювання їх обсягу, структури, динаміки, механізму казначейського виконання та результативності. Встановлено, що у 2021–2025 рр. касові видатки Державного бюджету України номінально зросли. Доведено, що визначальною структурною зміною стала концентрація бюджетних ресурсів на обороні та безпеці. Виявлено зростання залежності виконання бюджету від міжнародної фінансової підтримки, внутрішніх державних запозичень і спроможності органів державної влади перерозподіляти обмежені ресурси. Обґрунтовано необхідність переходу від оцінювання видатків лише за обсягами касового виконання до комплексного аналізу їх своєчасності, цільового використання, ефективності та суспільної результативності.

Ключові слова: державний бюджет; державні видатки; воєнний стан; безпека і оборона; казначейське обслуговування; бюджетний дефіцит.

Рис.: 2. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 15.

Луцик Анатолій Ігорьович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів імені С. І. Юрія, Західноукраїнський національний університет (вул. Львівська, 11, Тернопіль, 46009, Україна)

E-mail: anatoliy.lutsyk@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5131-7444>

UDC 336.14:355.271
JEL: H50; H56; H61; H63

Lutsyk A. I. Analysing the Structure and Execution of Public Expenditures Under Martial Law

The full-scale armed aggression has caused a radical transformation of Ukraine's fiscal policy, resulting in the concentration of financial resources on defence, security, social protection, and ensuring the continuity of government operations. The relevance of the study stems from the need to assess not only the volume and structure of public expenditure but also the specific features of its execution through the treasury mechanism under martial law, amid limited domestic revenues and dependence on international financing. Based on the official reports of the Ministry of Finance of Ukraine, data from international organisations, and recent scientific publications, it was found that the full-scale war has caused a transition from the pre-war resource allocation model to an emergency budgeting regime in which the security and defence sector predominates, while the financing of civilian government functions depends on external support. The study substantiates a comprehensive approach to analysing public expenditure under martial law that combines the assessment of its volume, structure, dynamics, treasury execution mechanism, and effectiveness. It was found that the cash expenditure of the State Budget of Ukraine increased in nominal terms during 2021–2025. The concentration of budgetary resources on defence and security was identified as the principal structural change. The findings indicate the growing dependence of budget execution on international financial support, domestic government borrowing, and the capacity of public authorities to reallocate limited resources. The study substantiates the need to move beyond assessing expenditure solely in terms of cash execution towards a comprehensive analysis of its timeliness, intended use, efficiency, and public outcomes.

Keywords: State budget; public expenditure; martial law; security and defence; treasury services; budget deficit.

Fig.: 2. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 15.

Lutsyk Anatolii I. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance named after S. I. Yuriy, West Ukrainian National University (11 Lvivska Str., Ternopil, 46009, Ukraine)

E-mail: anatoliy.lutsyk@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5131-7444>

ВСТУП

Здійснення державних видатків у мирний і воєнний час має суттєві відмінності. Повномасштабні військові дії та агресія щодо нашої країни перетворили український бюджет з інструменту реалізації середньострокової соціально-економічної політики на ключовий інструмент фінансування оборони, збереження державності та надання базових суспільних послуг. Проблема полягає не лише в підвищенні потреб, а й в постійній необхідності узгодження пов'язаних цілей: достатності ресурсів для національної оборони, безперервності суспільних виплат, забезпеченні макрофінансової стійкості та трансформації підходів до витрачання бюджетних коштів. Усі цілі є важливими, але наявні доходи та зовнішнє фінансування обмежені та нерівномірні в часі.

Масштаби трансформацій у витрачанні бюджетних коштів свідчать про те, що війна змінила не окремі програми, а саму логіку та послідовність розподілу: оперативні потреби стали домінувати над стабільністю середньострокових нормативів, а черговість платежів – над традиційною рівномірністю виконання.

Війна створила асиметрію у джерелах фінансування. Внутрішні доходи переважно спрямовуються на сектор безпеки та оборони, тоді як міжнародна бюджетна підтримка забезпечує фінансування суттєвої частини соціальних та адміністративних функцій. Такий розподіл дозволив уникнути розривів у виплаті пенсій, допомоги та заробітної плати, але й зробив графік соціальних витрат чутливим до політичних рішень партнерів. Затримки із зовнішніми траншами на початку 2024 року змусили прискорити внутрішні запозичення та відкласти частину оборонних виплат, що вплинуло на обороноздатність країни. Отже, предмет нашого дослідження стосується не лише аналізу й оцінки функціональної структури, а й усієї послідовності витрачання: планування, асигнування, зобов'язання, казначейського фінансування та результату.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ ТА АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Сучасна глобальна невизначеність зміщує акценти дослідження бюджетних систем на забезпечення стабільності за таких умов. Т. Сарджент Д. Голл у своєму дослідженні на прикладі США висвітлили, як держави покривають збільшену потребу видатків за рахунок різних джерел під час воєн (податків, внутрішніх і зовнішніх запозичень, інфляційного фінансування і ін.) [1].

Ю. Маркуц і Ф. Роберто на прикладі України показали, що бюджетне управління в надзвичайних ситуаціях потребує одночасно гнучкості, зовнішньої підтримки, прозорості та збереження довіри. Основну увагу у своєму дослідженні вони приділяють трьом ключовим напрямкам: еволюції бюджетних процесів України в умовах надзвичайного стану, впливу міжнародної підтримки на бюджетну стійкість України та ролі прозорості та підзвітності бюджетування у воєнний час у посиленні цих зусиль [2].

Українська наукова школа представлена науковими працями багатьох вчених. Серед них можна виокремити праці Т. Єфименко, В. Кудряшова, А. Крисоватого, О. Кириленко, І. Луніної, І. Лютого, О. Рожка. Т. Єфименко розглядає військові видатки в ширшому контексті трансформації системи управління державними фінансами. Вона також досліджує стійкість бюджетно-податкової політики до воєнних і макроекономічних загроз [3]. А. Крисоватий аналізує потребу в збільшенні оборонних та безпекових видатків, а також суперечності між зростанням потреб бюджету та звуженням податкової бази [4]. В. Кудряшов досліджував механізми фінансування та управління бюджетними операціями [5]. І. Луніна досліджувала потенціал публічних фінансів для забезпечення відновлення та видатків у воєнний період [6]. І. Лютий, О. Рожко та С. У лютому проаналізували динаміку та структуру видатків Державного бюджету України, зміну бюджетних пріоритетів на користь оборони та безпеки, роль міжнародної фінансової підтримки та напрями оптимізації непріоритетних видатків.

Водночас у згаданих дослідженнях недостатньо приділено увагу інтегрованому аналізу, який, одночасно зіставляє тривалий період воєнних дій, одночасно розрізняє державний та зведений бюджети, поєднує касове виконання із потребами відновлення. Ці й інші питання вимагають подальших наукових досліджень.

МЕТА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є комплексне оцінювання можливостей трансформації структури та механізмів здійснення бюджетних видатків в умовах воєнного стану, а також виявлення фіскальних та інституційних ризиків поєднання оборонної необхідності, безперервності надання суспільних послуг і середньострокової звітності.

Для досягнення мети поставлено такі завдання: уточнити економічний зміст видатків в умовах надзвичайного бюджетування, систематизувати сучасні світові та українські дослідження, порівня-

ти динаміку та структуру видатків державного бюджету та ресурсів національної безпеки та оборони, визначити зміни функціональної та економічної структури, оцінити роль грантів, пільгових позик та внутрішніх запозичень, проаналізувати наслідки для соціальних функцій, відновлення та боргової стійкості, запропонувати інструменти підвищення ефективності, прозорості та підзвітності.

Методологічною основою є системний підхід, згідно з яким витрати розглядаються як результат взаємодії потреб, бюджетних правил, джерел фінансування, казначейської ліквідності, державних закупівель, контролю та результатів на практиці. Для порівняння абсолютних обсягів, темпів зростання та часток використовують структурний і динамічний аналіз. Також використано інституційно-правовий аналіз під час дослідження Бюджетного кодексу України та інших правових актів. Для дослідження та інтерпретації невизначеності використано сценарний підхід.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Під структурою державних видатків можемо розуміти систему пропорцій розподілу публічних фінансів за функціональною, економічною, відомчою та програмними класифікаціями, а також між різними рівнями бюджетів. Для аналізу в умовах воєнних дій важливо розрізняти близькі, але не тотожні показники. Функція «оборона» охоплює витрати відповідної функціональної групи; «сектор безпеки та оборони» є ширшим ресурсним агрегатом і включає витрати на громадський порядок, безпеку, окремі спеціальні фонди, державні гарантії та інші джерела. Зведений бюджет враховує і місцеві бюджети, тому його частку у ВВП не можна безпосередньо порівнювати з витратами державного бюджету.

Постанова Кабінету Міністрів України №590 запровадила особливу черговість платежів органів Державної казначейської служби в умовах воєнно-

го стану [7]. Її економічна логіка полягає в захисті ліквідності для оборони, соціальних виплат, оплати праці, енергетики та інших критично важливих потреб. Позитивний ефект полягає у запобіганні розпорошенню обмежених фінансових ресурсів. Негативний ефект полягає у накопиченні відкладених зобов'язань нижчої пріоритетності, нерівномірних капітальних робіт та стимулі для розпорядників формально відносити витрати до вищого пріоритету. Тому пріоритет має бути доповнений критеріями суспільної цінності, готовності проекту та вартості затраток.

При плануванні бюджету в умовах воєнних дій чи інших надзвичайних ситуацій гнучкість є ресурсом, але також є джерелом ризику. Часті перерозподіли дозволяють реагувати на зміну пріоритетів, цін та логістики, але вони і послаблюють стабільність цілей програми. Раціональна модель повинна містити три контури: захищений оперативний базис, адаптивний резерв і суспільний мінімум. Оперативний базис фінансує оборону та життєзабезпечення; резерв покриває потрясіння; суспільний мінімум запобігає незворотній деградації людського капіталу.

За період з 2021 по 2025 рік касові видатки державного бюджету зросли приблизно у 3,68 рази (табл.1). Найбільший приріст відбувся в 2022 році (на 81,5%), коли одночасно здійснювалося фінансування мобілізації, оборонних витрат, грошового забезпечення військовослужбовців, соціальної підтримки. У 2023 році зростання склало 48,4%, у 2024 – 11,8%, а у 2025 році знову зросло до 22,1%

Фінансовий ресурс сектору оборони і безпеки за останні 5 років зріс приблизно у 14,5 рази. Його частка у видатках бюджету підвищилась з 17,7% до майже 70%. Це не означає, що всі інші функції номінально скоротилися: деякі соціальні та медичні витрати зросли. Однак їхня відносна вага та реальна купівельна спроможність зменшилися, а багато капітальних програм було

Таблиця 1

Динаміка видатків державного бюджету та ресурсів сектора безпеки й оборони, 2021–2025 рр.

Показник	2021	2022	2023	2024	2025
Видатки держбюджету, млрд. грн	1 490,3	2 705,4	4 014,8	4 488,3	5 480,5
Ресурс безпеки й оборони, млрд. грн	263,9	1 537,5	2 648,9	2 975,8	3 828,8
Частка ресурсу у видатках, %	17,7	56,8	66,0	66,3	69,9
Річний приріст видатків, %	—	81,5	48,4	11,8	22,1

Джерело: складено автором за даними Державної казначейської служби України [8], Державного вебпорталу бюджету для громадян Open Budget [9], Рахункової палати України [10].

відкладено. Тому правильним висновком є структурне зміщення, а не абсолютне припинення фінансування цивільного сектора.

Порівнюючи з роком до повномасштабного вторгнення, можемо виокремити два етапи. У 2022–2023 роках відбулися екстрена мобілізація та формування нової структури. У

2024–2025 роках відбулася її інституціоналізація: оборонний пріоритет став стабільним, а бюджетні процедури, податкові рішення та міжнародні програми були адаптовані до тривалої війни.

Фактичні дані 2025 року демонструють домінування оборони. За функціональною класифікацією на неї спрямовано 3069,9 млрд грн, або 56,0% видатків державного бюджету (табл. 2).

Таблиця 2

Функціональна структура видатків державного бюджету у 2025 році

Функція	млрд грн	% загалу
Оборона	3 069,9	56,0
Громадський порядок, безпека, судова влада	819,4	15,0
Соціальний захист і забезпечення	453,4	8,3
Обслуговування боргу та деривативи	361,6	6,6
Охорона здоров'я	218,8	4,0
Міжбюджетні трансферти	196,1	3,6
Економічна діяльність	175,6	3,2
Інші функції	185,7	3,3

Джерело: розраховано за даними Міністерства фінансів України [11].

Громадський порядок, безпека та судова система склали 819,4 млрд. гривень (15,0%). Разом ці дві функції становили близько 71% грошових витрат. Соціальний захист та соціальне забезпечення склали 453,4 млрд грн, охорона здоров'я – 218,8 млрд грн, освіта на рівні державного бюджету – 67,3 млрд грн, а економічна діяльність – 175,6 млрд грн. Значна частина освіти та охорони здоров'я також фінансується з місцевих бюджетів і за рахунок трансфертів, тому державний показник не відображає загальний державний ресурс на ці напрямки.

Економічна класифікація пояснює, на що саме витрачаються фінансові ресурси, незалежно від їхніх функцій. У 2025 році витрати на оплату праці та нарахування становили 1 568,2 млрд грн, соціальне забезпечення – 663,7 млрд грн, поточні трансферти підприємствам та іншим рівням управління – 862,8 млрд грн, капітальні витрати – 342,7 млрд грн, обслуговування боргу – 361,6 млрд грн [11]. Висока частка заробітної плати зумовлена, головним чином, фінансовою підтримкою сил оборони та безпеки. Поточний характер значної частини витрат є неминучим для ведення війни, але водночас обмежує створення активів і потенціал для післявоєнного зростання.

В умовах інфляції воєнного часу номінальне зростання може приховувати реальне скорочення. Ціни на сировину, будівельні матеріали, енергетичне обладнання, логістику та оборонну продукцію

зростають по-різному та нерівномірно. Тому для кожної великої програми доцільно публікувати фізичні показники разом із касовими видатками: кількість відновлених об'єктів, потужність децентралізованої генерації, охоплення реабілітацією, час закупівель і частку прострочених контрактів. Це зміщує контроль із кількісного питання – «чи були витрачені кошти» – на якісне питання – «який результат було отримано».

Якість структури також визначається невідворотністю її наслідків. Відтермінування закупівлі канцелярського приладдя має низьку суспільну цінність, тоді як затримки в реабілітації поранених, втрати в навчанні або незавершений ремонт енергообладнання можуть призвести до кумулятивних збитків. Тому пропонується оцінювати суспільні програми за чотирма критеріями: збереження життя, безперервність критично важливого обслуговування, запобігання незворотній втраті активів і мультиплікативний вплив на економічну стабільність. Така матриця є точнішою, ніж формальне віднесення до поточних або капітальних витрат.

Спеціальний порядок казначейського обслуговування, визначений згаданою вище Постановою КМУ №590, став основним механізмом операційної пріоритезації. У разі дефіциту ліквідності органи Казначейства здійснюють платежі відповідно до встановленого порядку. Це перетворює виконання бюджету з нейтральної технічної функції на інструмент політики: час платежу визначає фактич-

ний доступ розпорядника до ресурсу. Перевагою є концентрація коштів на критично важливих цілях; недоліком — ризик каскадних затримок для поставальників нижчих черг, що підвищує контрактні ціни та послаблює довіру бізнесу до держави.

Рівень виконання загального фонду державного бюджету у 2025 році склав 4188,9 млрд грн, або 97,6%. Міністерство фінансів пояснює невиконання бюджету у 2025 році на суму 104,2 млрд гривень через реєстрацію фактичних соціальних зобов'язань, економію на обслуговуванні боргу та затримки адміністраторів у підготовці документів, зокрема оборонних [11]. Таким чином, невиконання бюджету може бути як позитивною економією, так і ознакою адміністративної нездатності чи нереалістичного планування.

Ритмічність і рівномірність фінансування не менш важливі, ніж річний відсоток виконання. Концентрація платежів у останньому місяці року скорочує час на контроль, погіршує переговорну позицію клієнта та стимулює «формальне використання». Доцільно використовувати щомісячні індикатори: коефіцієнт варіації платежів, середню тривалість часу від реєстрації зобов'язання до здійснення платежу, частку прострочених договорів, обсяг кредиторської заборгованості та частку повторних перерозподілів. Для чутливих даних оборони оприлюднення можливе в агрегованому вигляді з часовим лагом, тоді як повний обсяг інформації має бути доступний лише уповноваженим аудиторам.

Структурний розрив між доходами та видатками є ключовим обмеженням воєнного бюджету. У 2023 році доходи державного бюджету становили 2,672 трлн грн, у тому числі 433,9 млрд грн – дотації, а витрати – 4,014 трлн грн; фактичний дефіцит склав близько 1,33 трлн грн. У 2024 році доходи зросли до 3,12 трлн грн, з яких 473,9 млрд грн – дотації, витрати – 4,49 трлн грн, а дефіцит склав 17,7% ВВП. У 2025 році доходи досягли 3,841 трлн грн, а витрати – 5,481 трлн грн [11; 12; 13]. Навіть за найкращих обставин щодо мобілізації податкових надходжень внутрішні ресурси недостатньо для одночасного покриття оборонних і суспільних потреб.

Функціональний розподіл джерел фактично сформувався таким чином: податкові та неподаткові надходження фінансують сектор безпеки та оборони, а міжнародна допомога – значну частину цивільного бюджету. У 2024 році на зовнішніх ринках і від партнерів було залучено 1,901 трлн грн, а на внутрішньому ринку – 638,4 млрд грн через облігації внутрішньої державної позики [13]. Така

модель забезпечує стабільність, але несе ризик термінової невідповідності: потреби оборони виникають щодня, тоді як зовнішні транші залежать від умов програм і бюджетних календарів донорів. Оптимальна структура зовнішнього фінансування повинна надавати перевагу грантам і довгостроковим пільговим позикам із низькими процентними ставками та тривалими пільговими періодами. Ринкові запозичення доцільні лише для управління ліквідністю, а не для систематичного покриття структурного дефіциту. Ініціатива країн Великої сімки, що використовує кошти від заморожених російських суверенних активів, зменшує навантаження на українських платників податків, але потребує юридично обґрунтованої структури та передбачуваного графіка виплат.

Хоча частка обслуговування боргу в загальних видатках сьогодні не є домінуючою, ризик все-таки відкладається: номінальний борг зростає, валютна структура змінюється, а після закінчення пільгових періодів платежі можуть збігатися з піком відновлення та зобов'язань перед учасниками бойових дій і ветеранами. Реструктуризація єврооблігацій 2024 року зменшила короткостроковий тиск, але не усунула потребу в середньостроковій стратегії.

Стійкість слід оцінювати не лише за співвідношенням боргу до ВВП. Для України критично важливими є такі фактори (рис. 1): частка грантів у зовнішній підтримці; середньозважена вартість та термін погашення боргу; валютна структура; співвідношення процентних платежів до доходів; обсяг гарантованого боргу; квазіфіскальні зобов'язання енергетичних та інфраструктурних підприємств; майбутні витрати на ветеранів; потреби у відбудові.

У цьому сенсі доцільно також визначити фінансову стратегію переходу від воєнного до відновлювального бюджету. Вона має містити визначені індикатори, а не конкретні дати (рис. 2).

У міру покращення умов частина оборонного резерву може поступово перераховуватися на модернізацію оборонної промисловості, відновлення, розмінування, житлове будівництво та інфраструктуру. У міру погіршення умов автоматично активуються резерви та тимчасові заходи для отримання необхідних доходів.

Соціальна функція бюджету під час війни розширилася в кілька разів та якісно змінилася. До традиційних одержувачів додалися внутрішньо переміщені особи, сім'ї загиблих та військовослужбовців, ветерани, особи з інвалідністю внаслідок війни та громадяни, чиє житло було зруйноване.

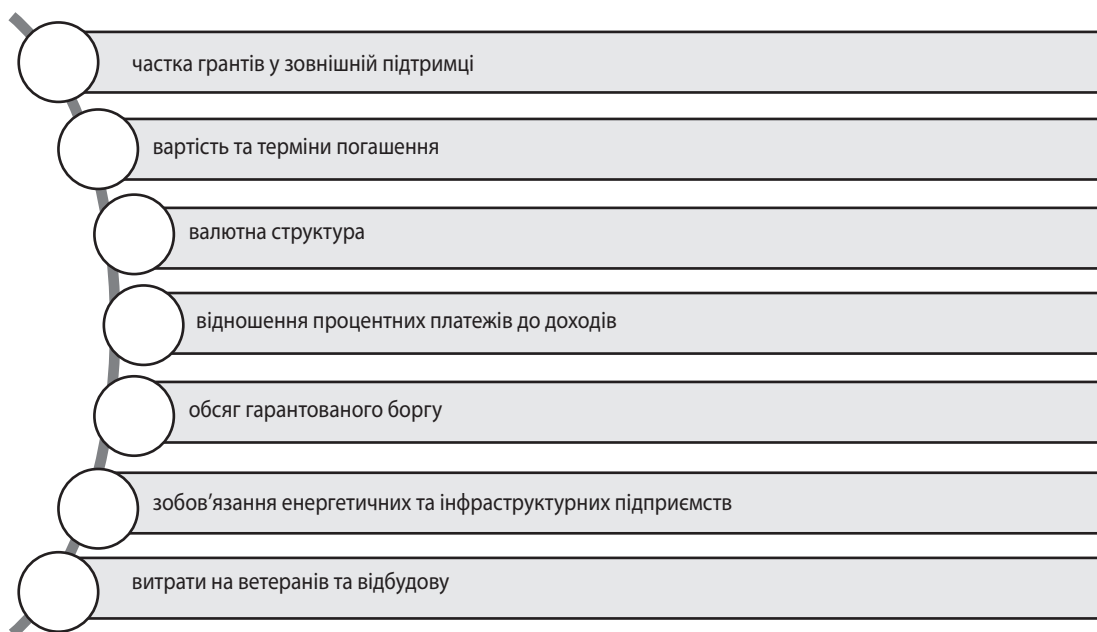

Рис. 1. Фактори оцінки якісної структури державного боргу з позиції видатків бюджету

Джерело: побудовано автором.

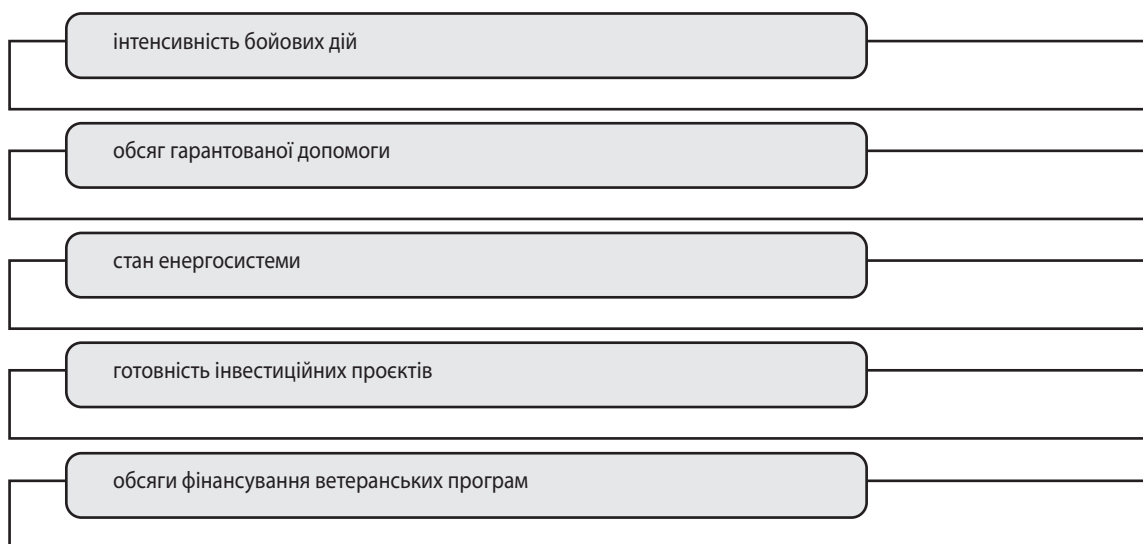

Рис. 2. Індикатори переходу від воєнного до відновлювальних бюджетів

Джерело: побудовано автором.

У 2024 році соціальні витрати державного бюджету становили 579,2 млрд грн, а у 2025 році витрати за економічною категорією «соціальне забезпечення» – 663,7 млрд грн. Різниця між функціональною та економічною класифікаціями пояснює, чому офіційні звіти можуть показувати різні, але правильні суми.

Пріоритетність соціальних виплат стабілізує споживання та попереджає різке зростання бідності, але універсальні або погано верифіковані програми є дорожчими й менш спра-

ведливими. Реформа має базуватися на єдиному соціальному реєстрі, сумісності даних, оцінці доходів і потреб, автоматичному перегляді статусу при зміні обставин і захисті персональних даних. Економія від більш точного таргетування не повинна означати механічне скорочення підтримки: її слід спрямовувати на реабілітацію, догляд, професійну адаптацію та послуги на базі місцевих громад.

Освіта та медицина здатні накопичувати втрати. Скорочення навчального часу через постійну небезпеку, міграція вчителів, руйнування шкіл та відсутність житла знижують майбутню продуктив-

ність у цих сферах. У медицині війна також збільшує попит на травматологію, психічне здоров'я, протезування та реабілітацію, водночас завдаючи шкоди медичним установам. Тому їх фінансування не може оцінюватися за залишковим принципом. Доцільно встановити необхідний мінімум не як фіксовану суму, а як набір гарантованих результатів: доступність первинної медичної допомоги, безпечна освіта, безперервність постачання критично важливих ліків, базові соціальні послуги та порядок реабілітації.

Місцеві бюджети є головними у наданні послуг, але вплив війни на громади є дуже неоднорідним. Прифронтові та деокуповані території втрачають податкову базу, населення та активи, водночас мають найбільші потреби в житлі, притулку, розмінуванні та комунальній інфраструктурі. Громади, віддалені від лінії бойового зіткнення, приймають внутрішньо переміщених осіб, переміщені підприємства та навчальні заклади, одночасно збільшуючи доходи та витрати. Формула єдиного трансферту, побудована значною мірою на довоєнних підходах і показниках, не відображає таких потрібних рішень. Управління має ґрунтуватися не на максимальній децентралізації, а на диференційованій автономії за наявності національних стандартів і контролю.

Локальне управління відновленням вимагає єдиного портфеля проєктів: реєстрації пошкоджень, технічної оцінки, аналізу альтернатив, перевірки власності, визначення пріоритетів, закупівлі, моніторингу та введення в експлуатацію. Проєкти слід оцінювати за кількістю відновлених користувачів, стійкістю до повторних пошкоджень, енергоефективністю та повною вартістю життєвого циклу. Це зменшує ризик фінансування політично видимих, але не повністю завершених проєктів.

Військовий бюджет вже фінансує негайне відновлення, хоча масштаб довгострокових потреб значно перевищує річні фіскальні ресурси. Швидка оцінка збитків та потреб, проведена спільно Україною та міжнародними організаціями (RDNA4), оцінила потреби у відновленні та реконструкції України станом на кінець 2024 року в 524 млрд дол. [14]. RDNA5, що охоплює період до 31 грудня 2025 року, збільшила оцінку до 587,7 млрд дол. на 2026–2035 роки, що майже втричі перевищує ВВП України у 2025 році. Прямі втрати досягли 195,1 млрд дол., а соціально-економічні втрати – 666,7 млрд дол. [15]. Пропонується чотириступенева класифікація витрат на відновлення: надзвичайна стабілізація; відновлення базових послуг; стійка модернізація; трансформаційні інвестиції. Кожен

етап вимагає різних вимог до швидкості, аналізу витрат і вигід, співфінансування та контролю. Такий підхід дозволяє уникнути перевантаження термінових відновлень великими інвестиційними процедурами, але також не дає змоги маскувати дорогі довгострокові проєкти під надзвичайні ситуації.

У воєнний час існує законна потреба обмежити інформацію про номенклатуру, місцезнаходження, терміни та постачальників оборонних закупівель. Однак повна відсутність прозорості створює ризики завищення цін, конфлікту інтересів, дублювання та придбання невідповідної продукції. Правильний вибір – це не вибір між секретністю та відкритістю, а радше багаторівневий доступ: операційна таємниця для громадськості, повний доступ уповноважених контролюючих органів, відкладене розкриття інформації після зникнення ризику для безпеки та регулярна звітність узагальнених даних. Важливо, що Україна, перебуваючи в складних умовах, зберегла ключову цифрову інфраструктуру щодо видатків, що оприлюднює таку інформацію – Prozorro, spending.gov.ua та openbudget.gov.ua

Обговорення

Дослідження підтвердило, що у 2021–2025 роках бюджетні витрати України зазнали не циклічної, а системної трансформації. Касові видатки державного бюджету зросли у 3,68 раза, а ресурс сектору безпеки й оборони – приблизно у 14,4 раза.

Високий рівень річного касового виконання не є достатньою ознакою ефективності. Він може супроводжуватися нерегулярними платежами, затримками процедур, перенесеними видатками та слабким зв'язком між витраченою сумою і фактичним результатом. Оцінка повинна поєднувати план-факт, терміни, ціни, обсяг отриманих товарів і послуг, якість і соціальний вплив. Для чутливих витрат прозорість та відкритість інформації можуть бути обмежені або відкладені, але аудит має проводитися постійно.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження пропонується модель сталого фінансування видатків в умовах воєнного стану. На першому рівні забезпечується фінансування такого обов'язкового базису: оборонні операції, грошове забезпечення військових, критична медицина, базовий соціальний захист, обслуговування критичної інфраструктури. На другому рівні – формується адаптивний портфель, фінансуються програми відновлення, економічна підтримка, капітальні програми й адміністративні витрати, що оцінюються за суспільною віддачею. Межа між рівнями регулярно перегляда-

ється, а обов'язковий базис не може бути змінений без публічного обґрунтування.

Бюджетна декларація повинна містити три сценарії з однаковою структурою показників: базовий, стресовий та деескалаційний. Для кожного з них встановлюються гранична сума витрат, резерв, потреба у фінансуванні та перелік автоматичних заходів. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Hall G. J., Sargent T. J. Debt and taxes in eight U.S. wars and two insurrections (NBER Working Paper No. 27115). *National Bureau of Economic Research*. 2020. URL: <https://doi.org/10.3386/w27115>
2. Markuts Y., Roberto F. Emergency budgeting for resilience during the war: the case of Ukraine. *Public Money & Management*. 2025. Vol. 45. No. 3. P. 195–205. URL: <https://doi.org/10.1080/09540962.2024.2407842>
3. Єфименко Т. І. Управління державними фінансами в період воєнного стану та повоєнної відбудови України: науковий супровід трансформацій. *Фінанси України*. 2023. № 1. С. 7–25. URL: <https://doi.org/10.33763/fiukr2023.01.007>
4. Крисоватий А. Дисбаланси і стійкість публічних фінансів в умовах війни. *Світ фінансів*. 2025. № 2 (83). С. 8–17. URL: <https://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1805>
5. Кудряшов В. П. Фінансове забезпечення публічних витрат у період війни. *Економіка України*. 2023. Т. 66. № 3. С. 37–57. URL: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.03.037>
6. Луніна І. О. Потенціал публічних фінансів для забезпечення видатків воєнного періоду та поствоєнного відновлення України. *Фінанси України*. 2022. № 8. С. 7–26. URL: <https://doi.org/10.33763/fiukr2022.08.007>
7. Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.06.2021 № 590. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/590-2021-p>
8. Публічна звітність про діяльність // Державна казначейська служба України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/> (дата звернення: 01.06.2026)
9. Виконання державного бюджету // Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>
10. Звіт про результати аудиту відповідності на тему «Управління державним боргом» : Рішення Рахункової палати України від 11.11.2025 № 27-1. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2025/27-1_2025/Zvit_27-1_2025.pdf
11. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за

2025 рік // Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Інформація_щодо_викон_ДБУ_за_2025_рік.pdf

12. Уряд України схвалив звіт про виконання Державного бюджету на 2023 рік // Міністерство фінансів України. 2024. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/uriad_ukraini_skhvaliv_zvit_pro_vikonannia_derzhavnogo_biudzhetu_na_2023_rik_vidatki_na_oboronu_ta_bezpeku_stanovili_265_trln_griven-4576
13. Уряд схвалив звіт про виконання Державного бюджету на 2024 рік // Міністерство фінансів України. 2025. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/uriad_skhvaliv_zvit_pro_vikonannia_derzhavnogo_biudzhetu_na_2024_rik_vidatki_na_oboronu_ta_bezpeku_stanovili_297_trln_griven-5097
14. Ukraine: Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4) // World Bank ; Government of Ukraine ; European Commission ; United Nations. 2025. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/02/25/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>
15. Ukraine: Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5) // World Bank ; Government of Ukraine ; European Commission ; United Nations. 2026. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099022026094036395>

REFERENCES

- Derzhavna kaznacheiska sluzhba Ukrainy. Publichna zvitnist pro diialnist [Public reporting on activities]. <https://www.treasury.gov.ua/>
- Derzhavnyi veb-portal biudzhetu dlia hromadian. Vykonannia derzhavnoho biudzhetu [Execution of the state budget]. <https://openbudget.gov.ua/>
- Hall G. J. & Sargent T. J. (2020). Debt and taxes in eight U.S. wars and two insurrections. *National Bureau of Economic Research*. <https://doi.org/10.3386/w27115>
- Kabinet Ministriv Ukrainy. (2021, June 21). Pro zatverdzhennia Poriadku vykonannia povnovazhen Derzhavnoi kaznacheiskoiu sluzhboiu v osoblyvomu rezhymi v umovakh voiennoho stanu: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.06.2021 № 590 [On the approval of the Procedure for the exercise of powers by the State Treasury Service in a special regime under martial law: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 21.06.2021 No. 590]. <https://zakon.rada.gov.ua/go/590-2021-p>
- Krysovatyi A. (2025). Dysbalansy i stiiikist publichnykh finansiv v umovakh viiny [Imbalances and sustainability of public finances in conditions of war]. *Svit finansiv*. <https://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1805>

- Kudriashov V. P. (2023). Finansove zabezpechennia publichnykh vytrat u period viiny [Financial provision of public expenditures during the war period]. *Ekonomika Ukrainy*. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.03.037>
- Lunina I. O. (2022). Potentsial publichnykh finansiv dlia zabezpechennia vydatkiv voiennoho periodu ta postvoiennoho vidnovlennia Ukrainy [Potential of public finances to ensure expenditures of the military period and post-war recovery of Ukraine]. *Finansy Ukrainy*. <https://doi.org/10.33763/finukr2022.08.007>
- Markuts Y. & Roberto F. (2025). Emergency budgeting for resilience during the war: the case of Ukraine. *Public Money & Management*. <https://doi.org/10.1080/09540962.2024.2407842>
- Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2025). Informatsiia Ministerstva finansiv Ukrainy pro vykonannia Derzhavnogo biudzhetu Ukrainy za 2025 rik [Information of the Ministry of Finance of Ukraine on the execution of the State Budget of Ukraine for 2025]. https://mof.gov.ua/storage/files/Informatsiia_shchodo_vykon_DBU_za_2025_rik.pdf
- Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2024). Uriad Ukrainy skhvalyv zvit pro vykonannia Derzhavnogo biudzhetu na 2023 rik [The Government of Ukraine approved the report on the execution of the State Budget for 2023]. https://mof.gov.ua/uk/news/uriad_ukraini_skhvaliv_zvit_pro_vikonannia_derzhavnogo_biudzhetu_na_2023_rik_vidatki_na_oboronu_ta_bezpeku_stanovili_265_trln_griven-4576
- Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2025). Uriad skhvalyv zvit pro vykonannia Derzhavnogo biudzhetu na 2024 rik [The Government approved the report on the execution of the State Budget for 2024]. https://www.mof.gov.ua/uk/news/uriad_skhvaliv_zvit_pro_vikonannia_derzhavnogo_biudzhetu_na_2024_rik_vidatki_na_oboronu_ta_bezpeku_stanovili_297_trln_griven-5097
- Rakhunkova palata Ukrainy. (2025, November 11). Zvit pro rezultaty audytu vidpovidnosti na temu «Upravlinnia derzhavnym borhom»: Rishennia Rakhunkovo palaty Ukrainy vid 11.11.2025 № 27-1 [Report on the results of the compliance audit on the topic "Management of public debt": Decision of the Accounting Chamber of Ukraine dated 11.11.2025 No. 27-1]. https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2025/27-1_2025/Zvit_27-1_2025.pdf
- World Bank, Government of Ukraine, European Commission & United Nations. (2025). Ukraine: Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4). <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/02/25/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>
- World Bank, Government of Ukraine, European Commission & United Nations. (2026). Ukraine: Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5). <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099022026094036395>
- Yefymenko T. I. (2023). Upravlinnia derzhavnymy finansamy v period voiennoho stanu ta povoiennoi vidbudovy Ukrainy: naukovyi suprovid transformatsii [Public finance management in the period of martial law and post-war reconstruction of Ukraine: scientific support of transformations]. *Finansy Ukrainy*. <https://doi.org/10.33763/finukr2023.01.007>
- Дослідження не отримувало зовнішнього фінансування.
Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.
Інструменти ШІ у підготовці цієї роботи не використовувалися.
- Стаття надійшла до редакції / Received: 29.07.2026
Статтю прийнято до публікації / Accepted: 15.08.2026
Оприлюднено / Published: 08.10.2026